

Kis cipók, nagy álmok

Roxana asszony apró cipókat süt. A kis rizskenyerek aranybarna tallé-rokként fekszenek a tepsiben, illatuk betölti a kis belső udvart, odacsalogatja a gyerekeket, kukorékolásra ingerli a kakast, és korgásra a látogatók gyomrát. „Ha arra gondolok, mennyit dolgozom, tulajdonképpen karcsúnak kellene lennem”, mondja a dundi asszony a kemence mellett, és nevet, „de nekem túlságosan is ízlenek a péksüteményeim”.

Roxana asszony szívesen és sokat nevet. A nevetés segíti a szomorúsággal szemben, amely újra és újra elfogja. Segíti a bolíviai férfiak ellenállásával szemben, akik szívesebben látják a nőket az otthoni tűzhely mellett, mint idegen kemencék közelében. És a gazdagoknak a bennszülött népesség iránti megvetésével szemben. **Maria Roxana Vaca chiquitana** indián és nő – nevetése pedig hadüzenet. Három évvel ezelőtt a 33 éves asszony elhatározta, hogy más asszonyokkal együtt pékséget alapít. *Las Amistosas*-nak, *A barátságosoknak* hívják magukat. Az üzlet jól megy. A kemencére kapott hitelt már visszafizették. Az önkormányzati választások is segítenek: Erwin Mendez polgármester-jelölt kiáltóan színes kampánybusza hangos zenezővel és recsegő jelszavakkal gurul keresztül *San Ignacio* agyagos utcáin, Roxana asszony és társai pedig a választás napjáig minden héten 2500 kis cipót sütnek ugyanezen jelölt számára, aki jelenleg is *San Ignacio* polgármestere.

Most még csak süt, de az élénk asszonyt már megkérdezték, nem akar-e maga is indulni a választásokon. Nevetett, és habozva rázta a fejét – és elutasította a felkérést. Egyelőre. Roxana asszonynak ugyanis megvan a maga életterve. Harmincévesen be akarta indítani az üzletét. Megcsinálta. „Negyvenévesen pedig *San Ignacio* polgármestere akarok lenni”, teszi közhírré, és nevet. Még hét év van addig. Roxana asszony nevetését komolyan kell venni.

San Ignacióban, *Velasco* tartomány fővárosában mintegy 30 000 ember lakik. Itt a bolíviai trópusokon, a brazil határ közelében nem egyszerű foglalkozás polgármesternek lenni. Itt a nagybirtokosok uralkodnak, és az egyház. S eddig a kor-

mányváltás sem változtatott sokat ezen. Noha *Evo Morales* elnök, aki maga is indián származású, olyan törvényt hozott, amely 5000 hektárra korlátozza a birtoknagyságot, de a régi birtokviszonyokat ez nem érinti. Még léteznek azok az állattenyésztők, akik 100 000 hektárt vagy még nagyobb területet mondhatnak magukénak – és akik szembeszállnak mindenkivel, aki meg akarja törni hatalmukat, és új területeket akar megművelni.

Két évvel ezelőtt a *Fundacion Tierra* (Föld Alapítvány) is megérezte ezt. Ez a bolíviai emberjogi csoport, amely jogi kérdésekben tanácsot ad a chiquitano indiánoknak, és továbbképzéseket szervez számukra, magára vonta a nagybirtokosok haragját: megfenyegették a munkatársakat, és körözést adtak ki ellenük. „Árulók” – állt a röpcédulán, és akinek a fényképe rajta volt, félthette az életét. Fegyveresek támadták meg a nem-kormányzati szervezet irodáját, amelyet így rövidesen be is kellett zárni.

Roxana asszony, aki csak négy évig járhatott iskolába, részt vett a *Fundacion Tierra* vezetőképző tanfolyamán, és ott sokat tanult. Megismerkedett a jogaival, öntudatra tett szert, és nem mellékesen könyvelési ismeretekre. Elővesz egy kicsi, fekete füzetet, amelyben a sütőasszonyok héttagú csoportjának kiadásait és bevételeit jegyzi fel. Napról napra, hónapról hónapra, évről évre rögzíti gyakorlatlan írásával, mennyi lisztet használtak fel, mennyi péksüteményt adtak el, mennyi volt a bevétel. Gyengéden simít végig a számokkal teli lapokon. Szereti ezt a füzetet, amely a sikerét dokumentálja. „Így álltunk három évvel ezelőtt”, mutat a számoszlopokra. Kezdetben csak másfél bolíviano volt az asszonyok napi bevétele, a második hónapban már három és fél, a második évben 25, ma pedig naponta 50 bolíviano; ez 5 eurónak felel meg; látzólag nem sok, de ez a pénz felbátorította Roxana asszonyt, hogy álmodni kezdjen.

Roxana asszony nevetése megke-ményedik. „A férjemet nem érdekli a munkám”, mondja. A tanárként dolgozó férfi eleinte csak akadémuskodott: felesége törődjön többet a hat gyerekkel, és ne fusson agyré-

mek után. Amikor észrevette, hogy felesége sikeres, és pénzt teremt elő ahhoz, hogy a gyerekek iskolába járhasanak, sőt egy kis biztonsági tartalékot is félre tud tenni, akkor elhallgatott: nem fejezte ki elismerését, nem biztatta, szóra sem méltatta. Roxana asszony 18 évesen ment férjhez egy idősebb férfihoz, mert meg akart szabadulni nagynénjétől, aki inkább a földekre küldte, mint iskolába. A 33 éves asszony most azt mondja: „Ha meg akarok pihenni, akkor sírok.”

Siratja a gyerekkorát, amely öt-éves korában véget ért, amikor meghalt az anyja, s a kis Roxanát a nagynénjéhez küldték. Siratja ifjúkori álmát, hogy ügyvéd legyen, és síkraszálljon a szegények jogaiért. Siratja családi életét egy olyan férfi oldalán, aki nem veszi észre a feleségét. „Azért is dolgozom, hogy felejtsek”, mondja halkán Roxana asszony. Kint úgy kukorékol a kakas, mintha az élete lenne a tét, a legkisebb lány bedugja fejét az ajtón, a szél megtölti cipóillattal az ötnégyzetméteres helyiséget. Roxana asszony letörli könnyeit. A sírás olyan luxus, amelyet csak ritkán engedhet meg magának a hatgyerekes anya.

Bolívia asszonyai az elnökökre építenek. *Evo Morales* nemcsak azt a két paraszti szervezetet támogatja, amely főként az asszonyokért áll ki, hanem munkajogilag rögzítette azt is, hogy férfiak is igénybe vehetik a GYES-t. Sokan remélik, hogy az e törvény körül zajló vita megingatja majd Bolíviában a szülői szerepekről alkotott, elavult felfogásokat.

Roxana asszony egyelőre még kis cipókat süt. Egyik bolíviaiót takarítja meg a másik után gyerekei számára. Reméli, hogy azok majd magasabb tanulmányokat folytatnak, és legalább az egyikből ügyvéd lesz. *Evo Morales* is kicsiben kezdte: a mai elnök egy pékségben dolgozott iskolás korában, és édességeket adott el. „Valóban?”, kérdezi Roxana asszony, és nevet. Végző soron élete ötödik évtizedére is szüksége van még tervekre: „Ha Isten megsegít, Bolívia elnöke leszek.”

Susanne Stiefel